

ԳՐԻԳՈՐ ՕՏԵԱՆԻ ԱՆՏԻՊ ՄԷԿ ՆԱՄԱԿԸ

11 ՆՈՅ. 1879, ԲԵՐԼ.

Սիրելի Սաֆգդ իմ,

Քսաներկու տարու էի, դու ալ քսաներկու, երբ իրար ճանչցանք, ճանչնալնիս ու իրար սիրելնիս մէկ եղաւ կարծեմ. անկէ ի վեր միշտ իրար սիրեցինք. եւ ի՛նչպէս ու ո՛րքան. կարծիքներով ու սկզբունքներով իրարու շատ մօտ էինք արդէն, աւելի մօտեցանք, գրեթէ նոյնացանք. նոյն եղան մեր անձկութիւնները, մեր իղձերը, մեր աշխատութիւնքը, գրեթէ մեր գրկանքն ու մեր յոյսերը: Իրարու գաղտնի բան չ'ուսեցանք, գրեթէ եւ ոչ իրարմէ մեկուսի. Տէրութեան մէջ աշխատեցանք, ազգին մէջ աշխատեցանք, գաղտնի կամ յայտնի, անբաժան իրարմէ: Տէրութեան մէջ ալ ուր որ գտնուեցանք եւ ազգին մէջ ամենուրեք ազատութեան սկզբունքը մուծինք: Այս սկզբունքը ինչ երկրակալութիւն որ ըրաւ հոս, կրնանք ըսել թէ մեծաւ մասամբ մեր արդիւնքն է անի: Երբեքս դու կ'աշխատէիր ուրիշ սենեակ, ես քովի սենեակը, այլ միեւնոյն հոգւով եւ իրարու աշխատութեան միշտ մասնակից ըլլալով: Միտքդ բեր այն օրերը ուր ներկայն մեզ այնքան կը տագնապէր, այլ ուր ապագայ մ'ունէինք առջեւնիս(1). ըսէ՛ թէ կարելի՛ է որ երկու հոգի իրար աւելի սիրած ըլլան: Սոյն օրերէն ի վեր շատ փոփոխութիւններ

կրեցինք, մեր ապրելու եղանակին մէջ, մեր յոյսերուն մէջ, նա՛ մեր աշխատութեանցը մէջ զոր կեդրոնացուցինք եւ ա՛լ բոլորովին պէտք է կեդրոնացնենք. այն օրերէն ի վեր քու վիճակդ փոխվեցաւ, ու իմ սիրտս ալ գրեթէ փոխվեցաւ, կամ գոնէ իր բաբախելը մոռցաւ ու իր սուրբ եռանդն ուրացաւ. այլ դեռ իրար կրնանք սիրել, կը սիրենք ու պիտի սիրենք. ու դեռ չը մոռցանք Փարիզ աշխատեն ալ ոչ միայն միեւնոյն այլ միմիայն նպատակի համար: Այսպէս ահա՛ տաս տարիէ ի վեր դու միշտ զիս քու քովդ տեսար, երբ գտնուած կրօնական հաւասարակութեանդ մէջ ազգային զգացման համար պատերազմեցար. եւ ես դեռ անցեալ տարի ու դեռ անցեալ օր քեզ ինծի աջակից գտայ: Ժա՛մ է որ միանանք բոլորովին: Երկու գաշնակից բանակի մէջ գտնուող զօրականներու պէս էինք եւ ենք դեռ. այլ երբ միեւնոյն ազգի են երկու բանակն ալ, ինչո՞ւ իբրեւ մի չը գործեն եւ իբրեւ գաշնակից միայն գործեն: Մինչեւ հիմայ այս կեղծիքն իմաստ մ'ունէր, ունենալով նաեւ ամէն կեղծեաց յարակից անտեղութիւնները. ասկէ ետքը՝ միմիայն մէկ քանի անիմատ մարդոց անիմատ վէճերուն ծառայելէն ուրիշ նշանակութիւն չ'ունի քու մնալդ հոն ուր քու տեղդ չէ: Ինծի չափ դու ալ իրաւունք ունիս այս ազգին մէջ եւ այս ազգին վերաբերեալ ամէն բանին: — Զըլլա՛յ որ արիութեան պակասութիւն կոչվի քու կողմէդ, ինչ որ մինչեւ հիմայ, նոյն

(1) Կ'ակնարկէ հաւանօրէն 1877-78ի շրջանին ուր ազգային դատին համար աշխատեան:

(Մ. Խ.)

խիկ ազգային քաղաքականութեան պահպանութիւնըն էր, եւ որ ասկէ ետեւ, ինչ առերեւոյթ պատճառ ալ յառաջ բերվի՝ սոյն պատճառները չե՛ն արժեք մին ի հազարաց այն օգուտներուն որ ազգը պիտի քաղէ քենէ երբ ամենուն առջեւ ու մանաւանդ պաշտօնական աշխարհին առջեւ, ամէն պարագայի մէջ ու ամէն բանի համար կարենայ ըսել «Սաքըզը իմն է»։ — Զինուորներդ զրկեցիր մեզի, դու զօրապետ՝ ո՛ւր ես։ Դու ի՛նչ բռն ունիս, դու մեծիկ տաղանդ մեր ազգին մէջ, այն չարքայի տրամաբանութիւններուն հետ, այն անհե-

թեթ կիրքերուն հետ, այն դաւաճան հնաբազմութիւններուն հետ եւ այն շաղփաղփութեանց հետ եւ այն խոհեմութեան անունին ներքեւ ծածկուած երկշտութեանց կամ կեղծաւորութեանց հետ որ չորս կողմից կը վզըլտան։ Քու սեղգ ասկէ ետքը հո՛ն է ուր է նա որ առանց քեզի բան մը չէ՛ կարող ընել եւ քեզմով շատ բաներ ընելու յոյն ունի եւ որ ազգին մէջ միեւնոյն անձին միւս գէմքն է, մեկ գէմքը Սաքը, միւս գէմքը՝

ՕՏԵԱՆ

Ինչի համար է՞ ինչի համար է՞
 Ինչի համար է՞ ինչի համար է՞
 Ինչի համար է՞ ինչի համար է՞
 Ինչի համար է՞ ինչի համար է՞
 Ինչի համար է՞ ինչի համար է՞
 Ինչի համար է՞ ինչի համար է՞

Շահեկան համակը գոր կը հրահարակեն՝
 շնորհիւ մեր պատուական աշխատակից Պ. Արմենակ Սաքըզեանի որ հանեցաւ զայն մեզի հազարից, ուղղուած է մեծ Հայէ մը ուրիշ մեծ Հայու մը, որ իր մեծիկն ազգային ու պետական կեանքի մէջ իր գործակիցը եղած է։ Հասկանալի կը զսկենք — ու նոյն իսկ գեղեցիկ եւ սրտաւարժ — փափաքը գոր անոր վերջին մասին մէջ Օտեան կը յայտնէ այդպիսի մեծարժեք Հայ մը փոքրաբնի հայկաբոյիկ համայնեկն ազգին

ստուար մեծամասնութեան ծոցն անցնելով անոր համայնի կեանքի բոլոր երեւոյթներուն մէջ դեկավար գերակասարեւերէն մին դարձած տեսնելու։ Յոգնանէս Սաքըզեան, Պեթիկաբեանի օրինակին հետեւելով, հախքնաւ է, սակայն, այդ փոքրամասնութեան մէջ շարունակել մնալ, հոն լաւամտութեան դեմ մաքաւելու, ազգապիտան զին վառ պահելու, ազգութեան եւ կրօնի անջատման առողջ սկզբունքը յարգելու եւ յարգել չալու համար։

(Մ. Խ.)